

היועץ המשפטי לממשלה

ירושלים, כ"ה שבט תשפ"ב

27 ינואר 2022

מס' מסמך: 004-99-2022-001597

הנדון: החלטה בעקבות חקירת נסיבות מותו של אהוביה סנדק ז"ל במסגרת תיק מח"ש 6282/20

כללי

1. ביום 21.12.2020 מצא את מותו הנער אהוביה סנדק ז"ל (להלן: "סנדק ז"ל"). המוות המצער אירע במהלך מרדף משטרתי אחר רכב שבו היה מצוי סנדק ז"ל, יחד עם ארבעה אחרים, ובעקבות התנגשות בין ניידת משטרה לבין הרכב הנמלט.
2. עם השלמתה של חקירה פלילית מקיפה שבחנה, בין היתר, את האירועים שקדמו למותו של סנדק ז"ל ואת אלה שהובילו למותו, נבחנו היבטיה השונים של הפרשה על ידי פרקליט המדינה, בכירי פרקליטות המדינה, מנהלת מח"ש ואנשיה, ופרקליט מחוז ירושלים (פלילי) ואנשיו.
3. בשלהי שנת 2021 ביקשני פרקליט המדינה, כי מבין מכלול השאלות שעל הפרק, אדרש גם אני לשאלה האם יש מקום להעמיד לדין מי מהשוטרים המעורבים בגין גרם מותו של סנדק ז"ל, נוכח חשיבותו של הנושא. בהמשך, במסגרת דיונים והתייעצויות שקיימתי בעניין, פרקליט המדינה הציג בפניי את המלצתו המנומקת לפיה יש לסגור את התיק בהיבט זה, שכן לא ניתן לייחס אחריות פלילית לשוטרים.
4. בפתח הדברים אבקש לשלוח את תנחומיי להוריו של הנער אהוביה סנדק ז"ל ולמשפחתו. מי ייתן ויימצא ולו מעט מזור לכאבם העצום.
5. כן אבקש להבהיר, כי החלטתי דנן עניינה בשאלה משפטית אחת – האם התשתית הראייתית המקיפה שנאספה בחקירה הפלילית מלמדת על אחריות פלילית של מי מהשוטרים המעורבים למותו של סנדק ז"ל.
6. מצאתי, כעמדת פרקליט המדינה, כי לא ניתן לייחס אחריות פלילית למי מהשוטרים, אף לא ביסוד נפשי של רשלנות. בוודאי שהתשתית הראייתית אינה מקימה סיכוי סביר להרשעתם בדין. זאת, נוכח טעמים ראייתיים ומשפטיים שעליהם אעמוד בהמשך.

היועץ המשפטי לממשלה

7. לצד זאת, על יסוד המלצת פרקליט המדינה וגורמי מח"ש סברתי, כי נכון יהיה לקיים תהליך סדור של הפקת לקחים במשטרת ישראל. זאת, נוכח המורכבות המובנית במרדפים רכובים של משטרת ישראל, והסכנה לאובדן חיי אדם הטמונה בהם, בין היתר כמשתקף מנסיבותיו של המקרה הטראגי ותוצאתו הקשה. כמו כן נכון יהיה לבחון, בעקבות תהליך זה, האם יש מקום לתקן או להבהיר את הנוהל המשטרתי שלפיו מבצעת משטרת ישראל מרדפים רכובים. פניתי בעניין זה למפכ"ל המשטרה בבקשה שינחה על קיום תהליך כאמור, בהקדם האפשרי.

תמצית העובדות

8. מחומר הראיות בתיק עולה, לכאורה, כי ביום 21.12.2020 לפנות הצהריים, נסעו ארבעה אזרחים וסנדק ז"ל ברכב סובארו בכביש 457 (להלן בהתאמה: "האזרחים" ו-"רכב הסובארו"). הללו עצרו בצד הכביש, ויידו אבנים על רכב פלסטיני, פגעו בו בפועל, תוך סיכון חיי הנוסעים בו. בסמוך לכך, נמלטו האזרחים וסנדק ז"ל מהמקום בנסיעה ברכב הסובארו, כשהם רעולי פנים.

9. לטענת האזרחים, סנדק ז"ל הוא שנהג ברכב. עם זאת, אין בידי לקבוע ממצא חד משמעי בהקשר זה, נוכח אינדיקציות ראייתיות מסוימות שעשויות להצביע על אפשרות אחרת.

10. שוטר שנהג ברכב מדגם ברלינגו באזור, הבחין ברכב הסובארו שבו רעולי פנים. השוטר, נהג הברלינגו, דיווח על שראה לארבעה שוטרים שנסעו ברכב מסוג טויוטה (להלן: "רכב הטויוטה"). מפקד רכב הטויוטה היה רפ"ק א' והוא גם שנהג ברכב. במקביל התקבל דיווח על אירוע השלכת האבנים על הרכב הפלסטיני.

11. השוטרים ברכב הטויוטה החליטו להקים מעין מחסום מאולתר בכיוון נסיעת הסובארו, באמצעות רכב הטויוטה, אשר הוצב לרוחב הדרך, אך באופן שמותיר מרווח מעבר בשולי הדרך השמאליים בכיוון הנגדי.

12. המחסום הוצב לפני צומת 'בעל חצור', שבו מצטלב כביש 458 עם כביש 449 למערב. בהגיע רכב הסובארו למקום, על כביש 458, סטה הסובארו, עקף את רכב הטויוטה ורכבים שנעצרו לפניו, נמלט על שול הכביש השמאלי שנותר פנוי, כאמור, ובהמשך פנה מערבה על כביש 449, שבהמשכו כפרים פלסטיניים.

13. השוטר ברכב הברלינגו והשוטרים ברכב הטויוטה החלו לדלוק אחר רכב הסובארו, הפעילו את התאורה המהבהבת וסירנה, כרזו לרכב הסובארו מספר פעמים, אך לשווא. אדרבה, רכב הסובארו נמלט במהירות תוך פנייה לכביש 449 כאמור.

היועץ המשפטי לממשלה

14. מן התשתית הראייתית עולה כי למצער בשלביו המתקדמים של המרדף, נוסעי רכב הסובארו היו מודעים לכך שהרכבים הדולקים אחריהם הם רכבי משטרה, וכי הם מצויים בעיצומו של ניסיון הימלטות, שלא כדין.

15. כביש 449 בתחילתו הוא כביש צר, מתעקל, וללא שדה ראייה מספיק לעקיפה. אשר על כן, בשלב זה של המרדף, נמנעו השוטרים מלהשלים עקיפה של רכב הסובארו, נוכח תנאי הדרך, וכן נוכח העובדה שרכב הסובארו סטה מנתיב לנתיב מספר פעמים על מנת למנוע כל ניסיון עקיפה מצד השוטרים.

16. בשלב מסוים, במקום בו הכביש הפך ישר, ללא עיקולים, באופן ש"פתח" את שדה הראייה לפניו, ובמקום בו רוחב הכביש הנו 3.9 מטרים, כשמצדו האחד של הכביש שול סלול ומצדו השני שול כורכר, ניסה רכב הטויוטה המשטרתי לעקוף את רכב הסובארו, בין היתר, במטרה לעצרו. או אז, אירעה התנגשות בין הפינה הימנית קדמית של הרכב המשטרתי לבין הפינה השמאלית אחורית של הסובארו.

17. בעקבות ההתנגשות סטה רכב הסובארו שמאלה, היישר אל השול השמאלי בכיוון נסיעתו (השול המערבי), ומשם אל תעלה בצד הדרך ואל שטח ובו סלעים וצמחייה. רכב הסובארו התהפך מספר פעמים. כתוצאה מכך, סנדק ז"ל, שככל הנראה לא היה חגור, נפלט החוצה מן הרכב, ורק בהמשך נמצאה גופתו תחת הרכב.

18. למען הבנת התמונה המלאה יש לציין, כי פרק הזמן שחלף מרגע עקיפת רכב הסובארו את המחסום המאולתר ועד לרגע ההתנגשות עומד על כדקה וחצי עד כשתי דקות. היינו, מקטע המרדף אשר התקיים לאחר עקיפת המחסום, ושבמהלכו אירעה ההתנגשות בין הרכבים, היה קצר.

19. עוד יש לציין, כי גופתו של סנדק ז"ל נמצאה מתחת לרכב הסובארו לאחר שכוחות משטרה וכוחות נוספים כבר הגיעו לאזור, לאחר שפצועים פונו מהזירה ובחלוף למעלה משעה ממועד ההתהפכות. כפי שעולה מחומר הראיות, בשלב מסוים ניגשו השוטרים בשטח לרכב הסובארו כדי לאסוף מוצגים, ואז גילו את גופתו של סנדק. הגילוי, מטבע הדברים, היה מפתיע ומזעזע. חומר הראיות שנאסף מצביע על כך שלא נאמר לשוטרים בשטח על ידי מי מהאזרחים כי ישנו אזרח נעדר, והם לא היו מודעים לעובדה זו.

20. בעקבות האירועים המתוארים לעיל נפתחה חקירה פלילית.

21. המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) התווה את אופן החקירה. בהנחייתו, התנהלה חקירה פלילית משותפת על ידי המחלקה לחקירות שוטרים – ביחס לחשד שהתעורר כלפי השוטרים המעורבים באירוע, וכן במקביל התנהלה חקירה על ידי ימ"ר תל אביב במשטרת

היועץ המשפטי לממשלה

ישראל – ביחס לחשד שהתעורר כלפי האזרחים שהשתתפו באירוע, ובאירועים נוספים שהתרחשו באותו יום, עובר לתאונה.¹

22. החקירה הייתה יסודית ומקיפה. בכלל זאת, בכירי מח"ש ליוו את החקירה באופן מקצועי וצמוד, ועמדו על ביצוען של מכלול פעולות חקירה שנדרשו לשם בירור האמת במקרה מורכב זה.

23. עם היוודע קרות האירוע הגיעו כוחות משטרה לזירה, והחלו לבצע פעולות חקירה דרושות. בהמשך, לאחר גילוי גופתו של סנדק ז"ל, האירוע דווח למח"ש, וחוקרי מח"ש הגיעו לזירה גם הם.

24. החל מיום 24.12.2020, נחקרו באזהרה ארבעת השוטרים שנסעו ברכב הטויוטה, וכל אחד מהם נחקר מספר פעמים. כן נגבו עדויות מן השוטר שנהג ברכב הברלינגו. במסגרת החקירות באזהרה התבקשו השוטרים החשודים להבהיר את הנסיבות שהובילו למותו של סנדק ז"ל, להתמודד עם טענות שונות שהעלו האזרחים, אשר לא שיתפו פעולה במסגרת החקירה המשטרתית, אך בשלב מסוים מסרו גרסה לחוקרי מח"ש. כן נדרשו השוטרים החשודים להתמודד עם שאלות שונות אשר העלו חוקרי מח"ש, בין היתר, באשר לאופן שבו התנהל המרדף המשטירתי ובאשר לטיב שיקול הדעת המבצעי שהופעל בשטח.

25. אציין, כי בהתאם לפסיקת בג"ץ, מדיניות הבדיקה והחקירה של אירועי ירי על ידי מח"ש שאותה קבעתי היא, כי ככלל, במקרי מוות שאירעו כתוצאה מירי במהלך פעילות משטרתית, תיפתח חקירה פלילית, וכי הימנעות מפתחה בחקירה במקרים כאמור היא בגדר חריג. ההחלטה שלא לפתוח בחקירה במקרים אלה צריכה להתבסס על קיומן של ראיות ברורות, ישירות ומוצקות לכך שלא בוצעה עבירה. גם כאשר התוצאה הקטלנית לא נגרמה מירי, אלא משימוש בכלי מבצעי אחר כגון מרדף באמצעות רכב, הרי שככל שמתגבש חשד לפיו בוצעו עבירות פליליות על ידי שוטרים, שאינן מ"עולם עבירות התעבורה", ברי כי הרציונאל שביסוד המדיניות האמורה תקף, וכך נוהגת מח"ש בשגרה. במקרה דנן, חוקרי מח"ש הגיעו לזירה ביום האירוע והשוטרים נחקרו באזהרה לאחר איסוף חומר ראשוני וגביית הודעות ראשוניות ביום חמישי ה-24.12.2020. היינו, כשלושה ימים לאחר קרות האירוע. אין כל ספק כי ההחלטה האם יש מקום לחקור שוטרים באזהרה, גם בשים לב למדיניות שנוכרה לעיל, היא לעיתים מורכבת, ובוודאי שכך במקרה דנן. לצד זאת, אשוב ואדגיש, כי יש לבצע חקירות

¹ ראה בעניין זה: בג"ץ 9021/20 עזבון המנוח אהוביה סנדק ז"ל נ' משטרת ישראל (אר"ש 14.1.2021). שם קבע בית המשפט, בין היתר, כי "טוב עשה המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) שהורה על הקמת צוות חקירה משותף הן למשטרה והן למח"ש ואין אפוא מקום להתערבות בית משפט זה בהחלטה" (סי' 25 לפסק דינו של כב' השופט ד' מינץ).

היועץ המשפטי לממשלה

באזהרה בסמוך ככל הניתן למועד התרחשות האירועים. כך הנחיתי את הגורמים הרלוונטיים.

26. מכל מקום, החקירה הפלילית כללה בסופה, בין היתר, את גרסת האזרחים שנסעו ברכב עם המנוח; את גרסת השוטרים החשודים שנחקרו באזהרה, כמפורט לעיל; ממצאים מטלפון נייד שכללו התכתבות מזמן אמת בין אחד השוטרים לבין אשתו; מספר דו"חות של בוחני תנועה, לרבות דו"ח בוחן מטעם משפחת המנוח וסיכום שלו בעקבות ביקור שערך בזירת האירוע; ניתוח תיעוד הזירה לאחר קרות האירוע; ניתוח הממצאים הפורנזיים שנמצאו בה, לרבות מערכת לניטור נהיגה שתיעדה את מהלך הנהיגה בזמן אמת של רכב הטויוטה ("קופסא ירוקה"); ועדויות עדים נוספים – לרבות אזרחים, חיילים ואנשי רפואה – שהגיעו לזירה בסמוך לאחר האירוע. כמו כן, נאספה עדותו של ראש תחום תכנון מבצעי במטה הארצי של המשטרה האמון על כתיבה ותיקוף של הנחיות מבצעיות במשטרת ישראל, אשר שפך אור על "נוהל מרדף אחר רכב חשוד" של משטרת ישראל ואמות המידה שנקבעו בו (נוהל מס' 221.110.01, להלן: "נוהל מרדפים").

27. עם תום החקירה, לאחר שגורמי התביעה במח"ש בחנו את חומר החקירה, ואף סיירו בזירה, הועברו לבחינת פרקליט המדינה המלצותיהם, לפיהן יש להורות על גניזת התיק נגד השוטרים.

28. לאחר בחינת החומר שהובא בפניו, ערך פרקליט המדינה מספר ישיבות בראשותו, בהשתתפות, בין היתר, המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים), המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים), ולאחר פרישתה המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים) (בפועל), מנהלת מח"ש ופרקליט מחוז ירושלים (פלילי). במהלך ישיבות אלה לובנו הראיות ונבחנה אתריותם הפלילית של השוטרים באירוע.

29. בעקבות הישיבות, הנחה פרקליט המדינה לבצע השלמות חקירה, לרבות קבלת חוות דעת בוחן נוספת של קצין הבוחנים הארצי, במטרה ללבן את התשתית העובדתית הנדרשת לקבלת החלטה בתיק, וממילא את השלכתה על שאלת אתריותם של השוטרים למותו של סנדק ז"ל. חוות דעת זו, אשר מתייחסת הן לחוות הדעת הקודמות של בוחני המשטרה והן לחוות הדעת של המומחה מטעם משפחתו של סנדק ז"ל, נאספה לתיק החקירה.

30. בתום בחינה מדוקדקת של התשתית הראייתית, ולאחר שאף ערך סיור במקום התאונה כדי להתרשם באופן בלתי אמצעי מתוואי השטח המדובר בכלל ומהאזור שבו רכב הסובארו התהפך בפרט, קיבל פרקליט המדינה את המלצת מח"ש, ובסופו של תהליך בחינת התיק המליץ בפניו, כאמור לעיל, לגנוז את התיק נגד השוטרים.

היועץ המשפטי לממשלה

31. בכל הנוגע לחשדות הנוגעים למותו של סנדק ז"ל, פרקליט המדינה מצא, בעיקרם של דברים, כדלקמן:

- א. התשתית הראייתית שנאספה, אינה מבססת חשד לפיו השוטרים ביקשו לפגוע במכוון ברכב הסובארו, אלא דלקו אחריו נוכח החשד לביצוע עבירה חמורה, וממילא הצורך בעצירת הרכב ובזיהוי החשודים;
- ב. לא ניתן לקבוע, בוודאי שלא ברף הראייתי הנדרש במשפט פלילי, מי מבין הרכבים סטה לכיוון הרכב השני, ובכך הוביל להתהפכות רכב הסובארו;
- ג. התשתית הראייתית שנאספה, על רקע בחינת נוהל המרדפים של משטרת ישראל, תכליותיו ואמות המידה הקבועות בו, אינה מבססת טענה לפיה השוטרים התרשלו באופן המגבש אחריות פלילית מצדם. זאת, כאמור, מבלי לגרוע מהצורך לערוך הפקת לקחים סדורה, כפי שפורט בפתח הדברים.

32. לאחר שהובאו בפניי העמדות השונות בתיק זה, קיימתי דיון נרחב בנושא עם כל גורמי התביעה הרלוונטיים, וכן קיימתי התייעצויות נוספות. בנוסף, ערכתי סיור בזירה, שבו בחנתי מקרוב את תוואי השטח בכלל ואת אזור ההתהפכות בפרט. זאת, כדי להעריך באופן בלתי אמצעי את סבירות התנהלותם המבצעית של השוטרים החשודים בתנאי השטח הקונקרטיים, לרבות את ההחלטה לצאת לעקיפה באזור ההתנגשות. לאחר כל אלה, ומשהבאתי בחשבון את כלל העמדות שהוצגו בפניי, מצאתי שלא ניתן לייחס אחריות פלילית למי מהשוטרים בגין מותו של סנדק ז"ל.

עיקר הטעמים שביסוד החלטתי

33. במסגרת בחינת תיק החקירה, תחילה בפני פרקליט המדינה ובהמשך בפניי, נדונו סוגיות עובדה ומשפט שונות, אשר משפיעות על השאלה, האם ניתן לייחס לשוטרים אחריות פלילית למותו של סנדק ז"ל.

34. במישור העובדתי, ובכל הנוגע לבחינת התקיימותו של קשר סיבתי בין התנהלות השוטרים לבין מותו של סנדק ז"ל, נבחנה, בין היתר, השאלה האם יש אחיזה בראיות לטענה לפיה השוטרים פגעו בכוונת מכוון ברכב הסובארו (טענת "הניגוח"). כמו כן נבחנה השאלה, האם ניתן לקבוע מי מבין הרכבים סטה לעבר הרכב השני, ובכך גרם להתנגשות.

35. במישור הנורמטיבי, נבחנה בין היתר השאלה, האם ניתן למצוא בהתנהלותם של השוטרים כמכלול, יסוד של התרשלות פלילית. היינו, האם עצם המרדף, בנסיבותיו, כמו גם ההחלטה לצאת לעקיפה בנקודת השטח המסוימת שבה היא בוצעה, מבססת אחריות פלילית ביחס

היועץ המשפטי לממשלה

לתוצאה הטראגית, גם במנותק מהשאלה איזה רכב גרם להתנגשות. זאת, בין היתר, בראי שני ההיבטים הבאים:

א. הוראות נוהל מרדפים, וסבירות ההחלטה על העקיפה, בהתחשב בתנאי הדרך וביתר הנסיבות.

ב. השלכת אופיו המבצעי של האירוע על האופן שבו יש לבחון בדיעבד את התנהלות השוטרים בשטח ואת החלטותיהם ("המקדם המבצעי").

36. אתייחס להלן לאשר עלה בבחינת סוגיות אלה.

הגורמים להתנגשות

37. לאחר שבחנתי את חומר הראיות מצאתי כי המרדף נועד לשם עצירת הרכב וזיהוי החשודים, אשר נחשדו בביצוע עבירות חמורות, מסכנות חיים. למותר לציין, כי עצירת רכב חשוד נמלט או זיהוי חשודים בנסיבות שכאלה, מגשימים תכליות אכיפת חוק מובהקות, בדמות חשיפת מבצעי עבירות מסכנות חיים, ולא פחות חשוב מכך – מניעת הישנותן בעתיד של אותן עבירות. עוד מצאתי, כי חרף גרסאות חלק מהאזרחים נוסעי רכב הסובארו, אשר טענו שההתנגשות הייתה מכוונת (אם כי יש גם גרסאות שונות כפי שיובא עוד להלן), אין בחומר הראיות כדי לבסס טענה לפיה השוטרים, באילו מפעולותיהם, ביקשו לפגוע במכוון ברכב הסובארו.

38. למען שלמות התמונה אציין, כי במסגרת בחינת טענת ההתנגשות המכוונת שהעלו חלק מהאזרחים, נתתי דעתי לכל שביב ראייה שעשוי היה לתמוך בה, גם אם באופן עקיף ומשתמע. בין היתר אף נבחנה גרסת אחד האזרחים, לפיה שוטר, שזהותו אינה ידועה לו, אמר לשוטר אחר בזירת האירוע: "...איך זיינו להם את הרכב". דא עקא, שהשוטרים ברכב הטויוטה הכחישו, כי שמעו את האמירה הבוטה שצוטטה לעיל, ולא ניתן להוכיח את אמירתה. מה גם שאף אם הדברים נאמרו על ידי שוטר כלשהו, מעבר לטעם הרע שבהם, אין בכך כדי לבסס כוונת התנגשות. כמו כן בחנתי גם הודעות טקסט שהחליף השוטר א.ב.א. עם אשתו ביום האירוע, אשר קריאה מסוימת של האמור בהן עשויה לעורר חשש לפיו רכב הטויוטה "נתקע" ברכב הסובארו. השוטר א.ב.א. התייחס בחקירתו לתכתובת עם אשתו, ומצאתי שלא ניתן לקרוא לתוכה משמעות שכלל אינה מתבקשת ממנו.

39. לפיכך, מסקנתי בעניין זה כאמור, היא כי לא נמצאו ראיות לתמיכה בטענה לפגיעה מכוונת של השוטרים ברכב הסובארו.

40. שאלה אחרת, הנפרדת משאלת הכוונה, היא האם ניתן לקבוע מי מבין הרכבים סטה לעבר הרכב השני ובכך גרם בפועל להתנגשות במהלך ניסיון העקיפה.

היועץ המשפטי לממשלה

41. תחילה יש לציין, כי מחומר הראיות עולה תמונה ראייתית ברורה ומקיפה, אשר מוצאת עיגון של ממש אף בגרסאות האזרחים נוסעי רכב הסובארו, לפיה רכב הסובארו נמלט מרכבי המשטרה בנסיעה מהירה ומסוכנת. בתוך כך, רכב הסובארו סטה מעת לעת מנתיבו, בכוונת מכוון, כדי למנוע מרכב הטויוטה לעקוף אותו.

כך למשל, אחד מנוסעי רכב הסובארו ציין כדלקמן:

"היה מרדף של דקה, דקה וחצי, אני מדי פעם הסתכלתי אחורה לראות מה קורה, נראה לי הייתה בלנו לבנה שניסתה לעקוף ואהוביה גלש לנתיב הנגדי כדי לא לתת לה לעבור ואז הטויוטה הצטרפה למרדף, עקפה את הבלנו והיא ניסתה לעקוף מצד ימין ואהוביה גלש לימין לחסום אותה, הכל במתינות ואז הרגשתי בום..." [הודעת ב.ב.ז., 7.1.2021, ש' 14-16].

נוסע אחר ברכב הסובארו ציין כי:

"...את הרכב הלבן ראיתי כי הוא מאחורינו והוא ניסה לעקוף אותנו משמאל. אהוביה לא נתן לו לעקוף, אני לא יודע למה. אם הייתי יכול לשאול אותו הייתי שואל" [הודעת ע.ב.י., 7.1.2021, ש' 54-55].

ובהמשך אותה הודעה:

**"ש: איך הוא לא נתן לו לעקוף? זגזג? נסע יותר מהר? מה הוא בדיוק עשה?
ת: הוא סטה קצת שמאלה כדי להקשות עליו שלא יעקוף"** [ש' 148-149].

נהג רכב הטויוטה מצדו, כך עולה מחומר החקירה, בלם מעת לעת, כדי למנוע התנגשות.

42. מכל מקום, השאלה איזה רכב הוא שסטה ובכך גרם לתאונה ברגע העקיפה שקדמה להתנגשות, נבחנה עד דק, וכאמור, עמדה עוד בבסיס החלטת פרקליט המדינה על השלמות חקירה, ובכלל זאת קבלת חוות דעתו של קצין הבוחנים הארצי. לאחר בחינת חומר הראיות, לרבות בחינה מדוקדקת של החומר שמסר המומחה מטעם משפחת סנדק ז"ל, הגעתי, כמו גם פרקליט המדינה, למסקנה כי לא ניתן לקבוע איזה רכב גרם להתנגשות במהלך העקיפה.

אפרט להלן.

43. מטבע הדברים, כאשר מתרחשת התנגשות בין שני רכבים, עדותם של הנהגים עצמם באשר למה שאירע היא עדות רבת חשיבות, שכן יש בכוחה לשפוך אור, מכלי ראשון, על מהלך

היועץ המשפטי לממשלה

ההתרחשויות המהיר. בנסיבות המצערות, גרסתו של סנדק ז"ל אינה בנמצא (והאזרחים האחרים ששהו ברכב טענו כאמור שהוא היה הנהג). רפ"ק א', מפקד רכב הטויוטה והנהג בה, מסר גרסה לפיה, בעיקרם של דברים, ההתנגשות אירעה בטעות, וכי רכב הסובארו הוא שסטה לכיוונו:

"רציתי לעקוף אותו, ואז נוצרה הפגיעה כשהוא סטה לכיוון שלי הוא הפתיע

אותי" [הודעת רפ"ק א', 24.12.2020, ש' 219].

44. אפשרות זו, לפיה רכב הסובארו הוא שסטה לעבר רכב הטויוטה, אף נתמכת בדברים שאמר שוטר נוסף, אשר ישב במושב הקדמי לצדו של רפ"ק א':

"הרכב החשוד פנה לציר 449 ואנחנו אחריו, בתחילת הציר 449 יש פניות וכתוצאה מהמהירות של רכב הסובארו הרכב הסובארו זגזג בפניות וכשהגענו לשטח נסיעה מישורי שדה הראייה אפשר זאת ביצענו עקיפה של רכב הסובארו מצד שמאל ובזמן ביצוע העקיפה רכב הסובארו סטה שמאלה ואירעה התנגשות בין שני כלי הרכב" [עדות השוטר ד.מ., 24.12.2020, ש' 19-22].

45. כמו כן, הגם שחלק מנוסעי רכב הסובארו טענו שרכב הטויוטה פגע בהם, הרי שאף אחד מהם לא תיאר באופן ברור דיו את רגע ההתנגשות. חלק מנוסעי הסובארו אף מסרו עדות שאינה שוללת את גרסתו של רפ"ק א':

"יש דבר אחד שאני לא יודע, אם חתכנו שמאלה ונתקענו או שהם ניגחו, אני יודע שאהוביה זו ימינה לחסום את הבלאנו ואז הורדתי את הראש הרגשתי בום וזזנו שמאלה והרכב התהפך ונעמד על הגלגלים" [ב.י.ב.ז., 7.1.2020, ש' 71-72].

ובהמשך אותה הודעה:

ש: "אז השוטרים ניגחו אתכם?"

ת: "לא יודע, בום יכול להיות לכל כיוון ויכול להיות שאהוביה נכנס בהם, אני

לא יודע" [ש' 173-174].

46. במצב דברים זה ברי, כי ישנה חשיבות רבה גם לחוות הדעת המקצועיות של בוחני התנועה.

47. עמדת המומחה מטעם משפחתו של סנדק ז"ל הייתה, בין היתר, כי ניתן לקבוע "בסבירות גבוהה" שרכב הטויוטה הוא שסטה משמאל לימין, וכך הוא שלל אפשרות שרכב הסובארו

היועץ המשפטי לממשלה

הוא שסטה (חוות דעת מיום 22.12.2020, פרק "מסקנות"). לעומתו, קצין הבוחנים הארצי, לאחר שעיין בחוות דעתו של בוחן התאונה המשטרתי, בעמדת קצין הבוחנים של מחוז ש"י, ובחוות דעתו של הבוחן מטעם משפחת סנדק ז"ל, סבר כמו הבוחנים המשטרתיים שקדמו לו, כי לא ניתן לקבוע איזה רכב סטה, ואגב כך הבהיר מדוע הוא חולק על קביעתו של המומחה מטעם המשפחה:

"אני חולק על קביעתו של המומחה אשר על סמך צורת הנזק ברכב הטיוטה והתנהגות הסובארו לאחר התנגשות קבע בסבירות גבוהה שהתנגשות אירעה תוך כדי סטייה של טיוטה שמאלה. כפי שהסברתי קודם התרחיש הזה הוא רק אחד ממספר תרחישים שנסקרו. לא ניתן לקבוע איזה מכלי הרכב היה בסטייה ביחס לרכב השני בשל היעדר ראיות פורנזיות. סטייה של רכב הסובארו שמאלה או סטייה של רכב טיוטה ימינה יכולים להביא לאותה תוצאה סופית מבחינתי. [חוות דעתו של רפ"ק אינג' אלכס מוגילביץ, 4.3.2021]

48. הנה, שלושה מומחי משטרה שונים סברו שלא ניתן לקבוע ממצא באשר לשאלה איזה רכב סטה, ואילו המומחה מטעם המשפחה סבר אחרת.

49. לאחר שבחנתי את ההיבטים השונים של השאלה הנדונה, ובכלל זאת שקלתי את ההנמקות של כלל המומחים לביסוס חוות דעתם, מצאתי כי במצב הדברים הנתון, לא ניתן לקבוע ממצא בעניין, בוודאי שלא ברף הנדרש במשפט פלילי.

50. לא ניתן אפוא לבסס – במישור העובדתי, וודאי שלא ברף הנדרש בפלילים – טענה לפיה רכב הטיוטה הוא שסטה, במכוון או שלא במכוון, באופן שגרם לתאונה במהלך העקיפה.

סבירות ההחלטה לצאת לעקיפה בראי נוהל מרדפים

51. חרף כל האמור לעיל, נבחנה בנוסף השאלה, האם בכל זאת יש בהתנהלותם הכללית של השוטרים, ובעצם היציאה לעקיפה – לאחר שניסיונות קודמים לעקוף את רכב הסובארו סוכלו על ידי נהג הסובארו – התרשלות שמקימה אחריות בפלילים.

52. לצורך מענה על שאלה זו, נבחנה התנהלות השוטרים, בין היתר, בראי הוראות נוהל מרדפים, המתווה את הדרך בה יש לנהל מרדף משטרתי רכוב אחר רכב חשוד. הנוהל מפרט את השיטה לביצוע מרדף, את אופן ניהולו ואת המגבלות החלות על שוטרים בעת ביצוע מרדף, כפי שיפורט להלן.

היועץ המשפטי לממשלה

עיקרי הנוהל

53. סבירותו של מרדף ותנאיו

כעולה מן הנוהל, סבירותו של מרדף מצויה, בין היתר, באיזון בין חומרת העבירה אותה נועד המרדף למנוע, הסיכון שנוצר עקב המרדף וקיומן של אפשרויות חלופיות להשגת תכלית המרדף. הנוהל קובע כי מרדף יתבצע במקרה שבו התעורר חשד לביצוע עבירות פשע או עוון, אשר מפורטות בנספח לנוהל; מקום שבו ניסיונות לעצור את החשוד באמצעים אחרים – כגון קולן, כריזה – כשלו, וכי עת המרדף אינו יוצר סיכון מהותי לפגיעה בחפים מפשע.

54. הבניית שיקול הדעת באשר להחלטה לצאת למרדף

הנוהל מורה כי טרם יציאה למרדף, יש לשקול, בין היתר, את חומרת העבירה; את צפיפות האוכלוסייה; את תנועת כלי רכב והולכי רגל; את תנאי הדרך; ואת השאלה האם החשוד מתנגד למעצר או מנסה לחמוק ממנו. עוד מורה הנוהל לשקול אם המרדף הוא אמצעי אחרון לביצוע המעצר, וכי הוא אינו מהווה סכנה גדולה יותר לרודף, לנרדף ולעוברי דרך, מאשר חומרת העבירה שאותה בא המרדף למנוע.

55. עיקרי השיטה

השיטה המועדפת לעצירת רכב חשוד היא פריסה תקנית של מחסומים בנתיב ההימלטות וניתוב הרכב החשוד לעברם. בכלל זאת, אין להציב מחסום קשיח, אלא במקרים חריגים ובתנאים שפורטו בנוהל. כעולה מהודעת ראש תחום תכנון מבצעי, האמון על כתיבה, תיקוף ועדכון של נהלים ופקודות מבצעיות, לרבות נוהל מרדפים, הנוהל אינו אוסר על שיטות אחרות בכלל ועל עקיפת רכב חשוד בפרט. למעשה, עולה מן הנוהל כי הוא מאפשר גמישות בהתאם למצב בשטח ולשיקול הדעת המבצעי של השוטרים. זאת, כנגזרת מהאיזון בין חומרת העבירה, הסכנה הטמונה במרדף בנסיבותיו והאפשרויות החלופיות להשגת תכלית המרדף.

56. אופן ביצוע המרדף

הנוהל מורה, כי ככל שמתקיימים התנאים לביצוע מרדף, יש, בין היתר, לבקש אישור מקצין יחידת סיור לביצועו, וככל שאישור זה מתקבל, יש להכריז עליו בגל הקשר על ידי מרכז הדיווח המבצעי המחוזי. כמו כן, נדרש, בין היתר, כי השוטר הרודף יפעיל אורות רכב, סירנה, אורות מהבהבים, מערכת כריזה, וכי יעשה ככל הניתן כדי להבטיח שהחשוד יהיה מודע לכך שהוא נדרש לעצור וכי מתבצע מרדף אחריו.

מן הכלל אל הפרט

57. נוסעי הסובארו נחשדו, בין היתר, כי יידו אבנים לעבר רכב נוסע, פגעו בו, וסיכנו את חיי הנוסעים בו. מדובר בחשד לביצוע עבירות חמורות, מסכנות חיי אדם, אשר העונש המרבי בגינתן הוא 20 שנות מאסר, והן מנויות בנספח לנוהל המרדפים. כך, שהמרדף במקרה הנדון

היועץ המשפטי לממשלה

הגשים שתי תכליות חשובות, הן גילוי עבריינים והן מניעת הישנות מעשים שיש בהם כדי לסכן חיי אדם.

58. המרדף החל לאחר שרכב הסובארו עקף מחסום שהוקם על מנת לעצרו, ולאחר שנהגו לא נענה לקריאות חוזרות ונשנות לעצור, באמצעים שונים. כמו כן, בחומר הראיות יש אחיזה לכך שהמרדף נוהל בשעה שבה לא היו מצויים בזירת האירוע או בקרבה מספקת אליה כוחות אחרים שהיה בידם כדי לסייע בעצירת הרכב הנמלט. עולה אפוא כי המרדף היה בבחינת מוצא אחרון. עוד יש לציין, כי המרדף נערך בכביש דל תנועה, אשר הוביל לכיוון כפרים פלסטינים.

59. השוטרים שניסו לעקוף את רכב הסובארו בשלב בו היה הכביש צר ומפותל, נמנעו מהשלמת העקיפה נוכח תנאי הדרך. מנגד, נהג הסובארו ניסה לסכל את העקיפה בדרך של זגזוג וסטייה לעבר נתיב העקיפה. ניסיון העקיפה שבמהלכו התנגשו כלי הרכב ארעה כאמור רק במקום בו הכביש "התיישר", והתרחב עד כדי 3.9 מטרים, כאשר שדה הראייה נפתח לרווחה לפניכם.

כך הסביר רפ"ק א' את החלטתו לצאת לעקיפה ברגע הנתון:

ש: "יש שיאמרו כי השילוב של כביש צר מהירות גבוהה והזיגזוג של הרכב אחריו נסעת יוביל לתאונה כמעט בטוחה, מה אתה אומר על כך?"
ת: "קודם כל, הכביש הוא דו כיווני, שנית היה צורך לבצע מעצר של הרכב וכל הנסיעה שלו הייתה מסוכנת מלכתחילה, ולכן רק שזיהיתי הזדמנות שאני יכול לעשות את זה בצורה בטוחה, אז ניסיתי לעקוף. נוסף על זה, שהוא סיכן גם בהתנהלות שלו בכל האירוע את משתמשי הדרך האחרים" (הודעת רפ"ק א', 9.1.2021, ש' 94-98).

60. נוכח כל הנסיבות שלעיל ניתן לקבוע, כי עצם ההחלטה לצאת למרדף בנסיבות העניין עולה בקנה אחד עם המסגרת שנקבעה בנוהל, ולא ניתן לקבוע כי היא הקימה סיכון בלתי סביר בנסיבות העניין. אף לא ניתן לקבוע, בוודאי שלא ברף הנדרש במשפט פלילי, כי העקיפה, במקום ובתזמון שבו היא בוצעה, הייתה לא סבירה. יש יסוד לכך שבנקודה הרלוונטית, תנאי הדרך נחזו ככאלה שמאפשרים את ביצוע העקיפה בביטחון יחסי.

61. בהקשר זה אזכיר, כי הן פרקליט המדינה והן אני סיירנו, בהזדמנויות נפרדות, בזירה, כדי להתרשם מתוואי השטח בכלל, ומאזור העקיפה בפרט. סיור זה אפשר לאמוד מקרוב את סבירות ההחלטות שקיבלו השוטרים בשטח. עמדת פרקליט המדינה וקביעתי לפיה ביצוע

היועץ המשפטי לממשלה

ניסיון העקיפה במקום שבו הוא בוצעה הייתה סבירה, מבוססת, בין היתר, על ההתרשמות במישרין מהזירה.

62. לצד האמור לעיל אציין, כי עיון בחומר החקירה מעלה, לכאורה, שהשוטרים חרגו ממספר הוראות בנוהל מרדפים, ובכלל זאת העדר קבלת אישור מקצין יחידת סיור, העדר הכרזה על מרדף וקריאה בקשר לכוחות נוספים לסיוע, וכן הצבת מחסום קשיח מאולתר בדמות רכב הטויוטה (בחלקו הראשון של האירוע, לפני צומת "בעל חצור"), שלא על פי התנאים המפורטים בנוהל מרדפים.

63. עם זאת, בשים לב לתכליתו הראויה של המרדף ולנסיבות האירוע כולן; לאופיין של החריגות מן הנוהל; להעדר קשר סיבתי ישיר בין החריגות לבין ההתנגשות; לעדותו של ראש תחום תכנון מבצעי, אשר ממנה עולה, כי מצופה ממנהל מרדף להפעיל שיקול דעת בשטח בהתאם לנסיבות הקונקרטיות שלנגד עיניו; ולכך שלא ניתן לשלול כי לפחות במידה רבה מאוד החריגות האמורות נבעו מהתנאים המבצעיים באירוע, מצאתי – שאין בחריגות כדי לבסס אחריות בפלילים. אולם, כאמור, לטעמי, נכון לקיים תהליך הפקת לקחים סדור במשטרת ישראל, ובמסגרת זו גם להידרש לחריגות הפרטניות שאירעו.

השלכת אופיו המבצעי של האירוע על הערכתו בדיעבד

64. בחנתי את התנהלותם של השוטרים ואת שיקול הדעת שהפעילו בשטח גם בראי אופיו המבצעי של האירוע. הפסיקה קבעה, לא אחת, כי יש להותיר "מרווח טעות" לאנשי כוחות הביטחון במסגרת פעילות מבצעית ("המקדם המבצעי").² התפיסה שביסוד עקרון זה נוגעת לטיב הפעילות של כוחות הביטחון באירועים מבצעיים ולמאפייני ההחלטות שהם נדרשים לקבל במהלכם:

"במהלך הפעילות המבצעית נדרשים הכוחות, ובעיקר המפקדים, לקבל החלטות תוך פרק זמן קצר ולעיתים בלא שיש בידם את מלוא המידע. ההכנות לקראת הפעילות המבצעית ולימוד תנאי השטח אינם מבטיחים כי הפעילות תתנהל על פי 'התסריטים' אליהם התכוננו הכוחות. בשטח הדברים 'מתגלגלים' לעיתים באופן שונה ופעמים רבות נדרשים הכוחות לקבל החלטות במקום, בתוך פרק זמן קצר ועל בסיס המידע המוגבל שבידם... נדבך נוסף עניינו בתוצאותיה של הפעילות המבצעית, שלעיתים הנן קשות ביותר: חיים שנקטלים, פגיעות בגוף ונזק כבד לרכוש. יחד עם זאת, ככלל, גם אם ניתן לומר כי תוצאות אפשריות אלה של הפעילות המבצעית דומות לתוצאותיה של התנהגות פלילית, עדיין קיים שוני מהותי בין השניים, ולו מפאת שבעוד הפעילות הפלילית משמעה נכונות לפגוע בערכים המוגנים על-

² ראו למשל, בג"ץ 1504/20 סארה אבו אלקיעאן נ' פרקליט המדינה (אר"ש 20.10.21); בג"ץ 143/12 מוירא הארדן ג'ילאני נ' היועץ המשפטי לממשלה (אר"ש 20.7.14).

היועץ המשפטי לממשלה

ידי החברה, הרי שהפעילות המבצעית מטרתה הפוכה, היא באה להגן על המדינה והחברה, על קיומן וערכיהן.³

65. כמובן שאין משמעות הדבר שאנשי כוחות הביטחון חסינים מפני העמדה לדין, וברי שחובתם היא להגן על ערך חיי האדם ועל ערך שלמות הגוף, בכל אחת ואחת מפעולותיהם. אך את שיקול הדעת שהפעילו גורמי ביטחון במהלך פעילות מבצעית, יש לבחון בהתחשב בנסיבות בהן היו שרויים בעת קבלת ההחלטה. על כן, גם אם לאחר מעשה, עת מתוחקר האירוע המבצעי בדיעבד בין כתלי "המשרד", עולה כי נכון היה או עדיף היה לפעול בדרך אחרת מזו שבה פעלו אנשי הביטחון בפועל, אין בהכרח משמעות הדבר כי נפל במעשיהם פגם במובנו הפלילי.

66. לאירוע דנן אופי מבצעי מובהק. השוטרים הגיבו להתפתחות בשטח, שאליה לא התכוננו, ופעלו באופן מידי למתן מענה לרכב נמלט, אשר יושביו נחשדו בכך שביצעו עבירות מסכנות חיי אדם. התנהלות רכב הסובארו דרשה מן השוטרים לתפקד בסיטואציה מבצעית מורכבת, תוך קבלת החלטות מהירה ובתנאי לחץ.

67. כפי שצוין לעיל, מצופה משוטרים המנהלים מרדף רכוב להפעיל שיקול דעת בשטח, אשר במסגרתו עליהם לאזן בין אמות מידה שונות, ובעיקר בין חומרת העבירה לכאורה שבוצעה לבין הסכנה שטמונה במרדף. הדחיפות במעצר רכב הסובארו או בזיהוי החשודים בנסיבות אלה, נבעה הן מהצורך לגלות את מבצעי העבירה, והן מחשש כי אלמלא יעצרו החשודים עלולים הם לשוב ולסכן חיי אדם. מחומר החקירה עולה, כי במהלך המרדף נקטו השוטרים בגישה שצמצמה להבנתם את הסכנה לנוסעי הסובארו ולעצמם, ונמנעו מלהשלים את עקיפת הרכב כאשר סברו שהמצב בשטח לא מאפשר זאת. רק לאחר שתנאי הדרך השתנו, ניסו השוטרים להשלים את העקיפה.

68. אמנם, בשים לב לחריגות המסוימות מנוהל מרדפים, ונוכח תוצאתו הקשה ביותר של האירוע המעידה בדיעבד על הסכנה המוגברת שהייתה טמונה בו, עשויה להתעורר טענה לפיה שיקול הדעת שהופעל בשטח לא איזן באופן מיטבי בין הצורך באכיפת החוק לבין הסיכון הטמון בפעולת האכיפה שנבחרה. אולם, גם אם יש ממש בטענה זו – ואיני קובע שכך – לא ניתן לומר כי שיקול הדעת שהופעל באירוע המבצעי, ובתנאים המורכבים שתוארו לעיל, נגוע ברשלנות המגבשת אחריות פלילית.

³ בג"ץ 2366/05 עטווה אלנבארי נ' הרמטכ"ל, בפסקה 8 לפסק דינה של השופטת ע' ארבל (ארי"ש 29.6.2008).

היועץ המשפטי לממשלה

סיכום

69. תוצאתה של פרשה זו קשה ביותר. נער איבד את חייו והלב יוצא אל משפחתו.
70. שאלת התגבשותה של אחריות פלילית של מי מהשוטרים בגין התוצאה הקשה – היא שעומדת במוקד החלטתי.
71. התשובה לשאלת האחריות הפלילית נגזרת מן הראיות, אשר מלמדות כי השוטרים אשר דלקו אחר הרכב שבו היה מצוי סנדק ז"ל ביקשו להגשים באמצעות המרדף תכלית ראויה הנגזרת מתפקידם כאוכפי חוק. היינו, לממש את אחריותם מול חשד לביצוע עבירות מסכנות חיים במהלך אירוע מבצעי מתפתח, שהסכנה הטמונה בו מובנית בתוכו.
72. חומר הראיות, אשר נאסף במסגרת החקירה הפלילית המקיפה שנערכה, אינו מאפשר לקבוע ממצא המבסס קשר סיבתי בין התנהגות השוטרים לבין התהפכות רכב הסובארו. בנסיבות העניין כולן, וכאשר מביאים בחשבון את חומרת העבירות שבהן נחשדו נוסעי רכב הסובארו, את אופיו המבצעי של האירוע ואת אופן התפתחותו, לא ניתן לקבוע כי התנהלות השוטרים מגבשת אחריות פלילית בגין המוות.
73. אולם, אחריות פלילית לחוד וצורך בהפקת לקחים לחוד. בשים לב לתשתית הראייתית, פניתי, כאמור, אל מפכ"ל המשטרה לצורך קיומו של תהליך הפקת לקחים סדור, אשר במסגרתו גם ייבחן הצורך בשיפור או הבהרה של ההוראות המבצעיות הרלוונטיות. כך, ניתן יהיה להפיק ממקרה עגום זה את מירב הלקחים, מבחינה מבצעית, וחשוב מכל – לצמצם, ככל הניתן, את הסיכון לחיי אדם ולגוף הטמון במרדפים רכובים.

אביחי מנדלביט